

Nr 185.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o och § 3 10:o tryckfrihetsförordningen; given Stockholms slott den 27 juni 1914.

Under återopande av bifogade i statsrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till Riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 2 4:o och § 3 10:o tryckfrihetsförordningen.

§ 2.

4:o. I grund — — — — — som helst.

Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

Att protokoll — — — — — uppenbara.

Att ej några — — — — — femtio riksdaler.

Att mobiliseringsplaner för krigsmakten, planer för dess sammandragning eller verksamhet under krigstid eller vid krigsfara ävensom sådana handlingar angående omfattningen, beskaffenheten och belägenheten av dess mobiliseringsförråd och mobiliseringsutrustning samt sådana kartor, ritningar, avbildningar och beskrivningar angående rikets fästningsverk, örlogsstationer och varv, militära positioner, minförsvar, annan för krigs-

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 1 saml. 129 häft. (Nr 185.) 1

bruk avsedd materiells tekniska byggnad och beskaffenhet, kommunikations- och förbindelseleder, experiment och uppfinningar, vilkas offentliggörande kan medföra våda för rikets säkerhet eller uppenbart kan skada dess försvär, ej må utan Konungens särskilda tillstånd utlämnas, sedan Konungen i statsrådet fattat beslut, att dessa handlingar skola hållas hemliga; dock att härigenom konstitutionsutskottets, statsutskottets och statsrevisorernas rätt ej inskränkes. Den, som i tryck offentliggör sådan handling, straffes, där honom veterligt är, att den bör hemlighållas, efter allmän lag, om gärningen är i den med straff belagd, men eljest med fängelse från och med en månad till och med två år eller i ringare fall med böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra-trettio tre riksdaler sexton skillingar, och skriften konfiskeras.

Att underrätts protokoll över sådan handläggning av mål, vid vilken åhörarna avlägsnats på den grund att i händelse av rättegångens offentlighet något kunnat uppenbaras, som med hänsyn till rikets säkerhet bör hållas hemligt för främmande makt, samt vid dylik handläggning till underrätten ingivna handlingar i målet, så ock högre rätts protokoll i mål, som av nu nämnd anledning vid underrätten handlagts inom lyckta dörrar, samt efter meddelande av underrättens utslag inkomna handlingar i målet ej må utan Konungens särskilda tillstånd utbekommas före femtio år efter det slutligt beslut i målet givits, där ej vederbörande domstol finner protokoll eller handling, varom nu sagts, kunna utan våda för rikets säkerhet utlämnas; dock att parts rätt att utbekomma protokoll och erhålla del av handlingarna i målet ej inskränkes. Det åligger domstol att sist vid dess slutliga handläggning av sådant mål utlåta sig, om och i vad mån protokoll eller handling i målet prövas vara av beskaffenhet att kunna utan Konungens särskilda tillstånd utlämnas; och må över det beslut klagan ej föras. Utgiver part eller annan, med vetskap om att protokoll eller handling enligt vad nu är sagt bör hemlighållas, utan Konungens särskilda tillstånd protokollet eller handlingen i tryck, straffes efter allmän lag, om gärningen är i den med straff belagd, men eljest med fängelse från och med en månad till och med två år eller i ringare fall med böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra-trettio tre riksdaler sexton skillingar, och skriften konfiskeras.

- Att, i vad — — — — — femtio riksdaler.
- Det skall ock — — — — — sexton skillingar.
- Att protokoll — — — — — sexton skillingar.
- Att ingen — — — — — sexton skillingar,
- Att utdrag — — — — — femtio riksdaler.

Att uppgifter, som skattskyldiga till ledning för egen taxering avlämna till beskattningsmyndigheter, samt deklARATIONER, som till ledning för beräkning av arvsskatt eller skatt för gåva avgivas till vederbörande myndigheter, ej må utlämnas till andra än dem, som enligt skatteförfattningarna äga taga del av samma uppgifter eller deklARATIONER. Den här-
emot bryter, så ock den, som i tryck offentliggör dylik uppgift eller deklARATION, vilken obehörigen utlämnats, böte femtio riksdaler.

Att för officiell — — — — — trehundra riksdaler.

Att de från — — — — — femtio riksdaler.

Att ansökning — — — — — femtio riksdaler.

Att sådant — — — — — huvudsaken.

I övrigt — — — — — stadgat är.

§ 3.

10:o. Allt kungörande — — — — — skriften konfiskeras.

Kungörande i tryck, under krigstid eller vid krigsfara, av sådana underrättelser om krigsmaktens styrka, ställning eller rörelser — — —
— — — skriften konfiskeras.

Utgivande i tryck, i annat fall än ovan i denna lag sägs, av sådana avbildningar och beskrifningar av rikets fästningsverk och övriga fasta försvarsanstalter, vilkas offentliggörande kan skada rikets försvar och om vilka det är utgivaren veterligt, att de böra hemlighållas. Förbrytelsen straffes enligt allmän lag, och skriften konfiskeras.

Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott lördagen den 27 juni 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för lantförvarsdepartementet och chefen för sjöförvarsdepartementet anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot följande.

»Redan under förarbetena till den lagstiftning i huvudsakligt syfte att förhindra spioneri, som kom till stånd genom särskilda lagar av den 9 maj 1913, var uppmärksamheten fästad därpå att ändamålet med berörda lagstiftning icke kunde i önskvärd utsträckning vinnas, utan att i anslutning till densamma vidtoges vissa förändringar i tryckfrihetsförordningen.

Då den 27 augusti 1912 beslut fattades om att inhämta lagrådets utlåtande över ett förslag till lag om skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar, framhöll sålunda den dåvarande chefen för justitiedepartementet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, att den föreslagna lagen

för att erhålla full effektivitet förutsatte ändringar i tryckfrihetsförordningen. Samma förhållande hade tidigare påvisats av chefen för generalstabens i en av honom avgiven, till grund för nämnda förslag liggande framställning med förslag till åtgärder mot spioneri.

De stadganden i det remitterade förslaget, som förstberörda uttalande företrädesvis torde hava avsett, återfinnas nu i 8 kap. 18 § strafflagen, med den lydelse nämnda § erhållit genom lag den 9 maj 1913. Under det att yppande av hemligheter med betydelse för rikets försvar förut varit belagt med straff endast i vissa särskilda, genom andra §§ i samma kapitel bestämda fall, innefattar 18 § enligt sin nuvarande lydelse allmänt hållna stadganden om ansvar för den, som i annat fall än i kapitlets föregående §§ är sagt för obehörig uppenbarar sådana handlingar, utbildningar eller andra föremål eller sådana sakförhållanden, vilkas uppenbarande för främmande makt kan skada rikets försvar och som han vet böra hållas hemliga. Den vidsträckt omfattning, som strafflagstiftningen i förevarande ämne sålunda erhållit för den händelse att ett dylikt förfarandes brottslighet skall bedömas efter strafflagen, har icke någon motsvarighet, om en liknande handling begås genom tryckt skrift och det följaktligen beror på tryckfrihetsförordningen, huruvida handlingen kan bestraffas. Naturligt är, att vad denna förordning innehåller i ämnet — i den mån något direkt sammanhang mellan dess och strafflagens bestämmelser härom förefinnes — hänför sig till de äldre stadgandena i 8 kap. strafflagen. Här föreligger alltså ett betydligt område, inom vilket yppande av sådana hemligheter visserligen i allmänhet är straffbart men icke när det sker i tryckt skrift. Detta förhållande måste så mycket mer anses otillfredsställande, som, om än den tryckta formen icke torde vara den, som företrädesvis anlitas med avsikt att direkt överbringa dylika upplysningar till främmande makt, å andra sidan denna form är mer än någon annan ägnad att giva obehöriga meddelanden en vidsträckt spridning.

Det synes dock knappast böra ifrågasättas att, för beredande av ökat skydd mot försvarshemligheters uppenbarande i tryckt skrift, en bestämmelse med den allmänt hållna avfattning, som givits åt stadgandena i 8 kap. 18 § strafflagen, skulle införas bland tryckfrihetsförordningens bestämmelser om de fall, då offentliggörande genom tryck är förbjudet. Säkerligen skulle ett förslag i denna riktning väcka betänkligheter såsom innefattande en avvikelse från det i fråga om dylika undantag hittills städse vidhållna kravet på sådan specialisering av den erforderliga bestämmelsen, att därur i varje fall kan hämtas tillräcklig ledning för bedömande av förbudets omfattning. Med hänsyn härtill torde det vara lämpligt att söka närmare ange vad som nu för rikets säkerhet bör undantagas från offentliggörande

genom tryck. Visserligen lär icke härvid kunna vinnas sådan fullständighet, att icke fortfarande kommer att finnas en viss risk för uppenbarande av förhållanden, som det i försvarets intresse vore önskvärt att undandraga offentligheten. Men de viktigare försvarshemligheterna kunna dock i betydande omfattning betryggas utöver vad redan skett genom gällande bestämmelser.

Tryckfrihetsförordningens nuvarande stadganden till skydd för militära hemligheter innefattas dels i § 2 4:o, där bland undantagen från regeln om allmänna handlingars offentlighet i tredje stycket nämnas mobiliseringsplaner m. m., dels i § 3 10:o, där bland missbruk av tryckfriheten upptages kungörande i tryck av vissa förhållanden, som röra försvaret. Den lagstiftning, varom nu är fråga, torde böra erhålla formen av en utvidgning av dessa bestämmelser. Vid undersökning, huru långt man härvid bör gå, har jag funnit god ledning kunna hämtas från det förslag till tryckfrihetsordning, som den 20 december 1912 avgavs av särskilda såsom biträden i justitiedepartementet tillkallade kommitterade. Detta förslag innefattar i kap. 2 § 4 bestämmelser, motsvarande nyssnämnda stadganden i § 2 4:o tryckfrihetsförordningen, samt i § 5 av samma kapitel stadganden, som utgöra motsvarighet till § 3 10:o tryckfrihetsförordningen, i båda fallen med förändringar och tillägg, som innebära en väsentlig utveckling av de nuvarande bestämmelserna. Jag anser mig böra förorda, att § 2 4:o tryckfrihetsförordningen omarbetas i anslutning till motsvarande bestämmelser i nämnda förslag, samt att i § 3 10:o tryckfrihetsförordningen andra stycket något fullständigast till överensstämmelse med § 5 mom. 4 i förslaget och ett nytt stycke införes, motsvarande mom. 3 i sistberörda §. Däremot synes det mig knappast vara lämpligt att söka nu få till stånd en sådan bestämmelse som den i § 5 mom. 1 av förslaget innefattade. Oavsett att någon tvekan kan hysas angående den grund, varpå denna bestämmelse vilar, synes nämligen densamma endast med svårighet kunna inpassas i den nuvarande tryckfrihetsförordningen. Även frågan om genomförande av den huvudsakligen formella omarbetning av § 3 10:o första stycket tryckfrihetsförordningen, som antagande av § 5 mom. 2 i förslaget skulle innebära, synes nu böra lämnas å sido. Ett stöd för uppfattningen, att man i fråga om § 3 10:o för närvarande kan åtnöjas med de av mig sålunda föreslagna förändringarna, torde kunna hämtas därav att bestämmelserna i nämnda moment genom dem i huvudsak erhålla den vidgade omfattning, generalstabschefen i sin berörda framställning förordat såsom en konsekvens av spionerilagstiftningen.

I enlighet härmed har jag låtit utarbeta förslag till ändrad lydelse av berörda stadganden i tryckfrihetsförordningen. Beträffande grunderna

för de förändringar, som därvid hämtats från kommittéförslaget, tillåter jag mig att i huvudsak hänvisa till vad de kommitterade anfört. Jag vill nu endast i korthet redogöra för såväl nämnda förändringar som vissa andra jämkningar, som synts mig böra i detta sammanhang vidtagas.

Vad då först angår berörda stycke i § 2 4:o tryckfrihetsförordningen innebär det nu föreslagna utbytet av orden »hären och flottan» mot »krigsmakten» tydligen icke någon ändring i sak utan endast en formell jämkning; om icke ett dylikt sammanfattande uttryck komme till användning, borde »flottan» utbytas mot »marinen», vilket emellertid skulle föranleda motsvarande jämkning annorstädes i tryckfrihetsförordningen. Under det att hittills planer för härens och flottans »sammandragning eller samverkan» kunnat undantagas från offentliggörande, skall detsamma enligt förslaget gälla planer för krigsmaktens »sammandragning eller verksamhet under krigstid eller vid krigsfara». Att sålunda »samverkan» ersättes med »verksamhet» innebär både ett förtydligande och en utvidgning. Det förra ordet torde stundom hava förståtts så, att därunder skulle innefattas endast ett gemensamt uppträdande av hären och flottan. Detta har dock icke varit från början åsyftat, utan har med nämnda ord avsetts varje sammanförande av särskilda större avdelningar — inom hären eller flottan eller inom båda — till ett gemensamt mål. För att icke åt ordet »verksamhet» må kunna givas så vidsträckt innebörd, att därunder skulle inbegripas all fredstjänstgöring, hava orden »under krigstid eller vid krigsfara» tillagts. Detta torde emellertid endast utgöra ett förtydligande, då den nuvarande bestämmelsen säkerligen icke gäller i fråga om planer för annan sammandragning eller samverkan än den, som förekommer vid dylika tillfällen. Vidare undantagas nu handlingar angående omfattningen, beskaffenheten och belägenheten av krigsmaktens mobiliseringsförråd och mobiliseringsutrustning. Härmed avses, såsom kommitterade framhållit, dels vissa sammandrag, förteckningar, rapporter och andra handlingar rörande behov av och tillgång till materiell och förnödenheter, varav de särskilda truppförbandens organisation och storlek å krigsfot direkt eller indirekt framgå, dels ock i övrigt bestämmelser och uppgifter angående persedlars klassificering i krigsdugliga och icke krigsdugliga samt persedlars och förnödenheters uppläggande i särskilda för krigsändamål avsedda förråd. Förutom kartor, ritningar och beskrivningar angående rikets fästningsverk m. m. skola enligt förslaget även andra avbildningar därav, t. ex. fotografier, kunna förklaras hemliga, i den mån de äro offentliga handlingar. Före orden »militära positioner» synas böra inskjutas orden »örlogsstationer och varv». De vidare införda orden »annan för krigsbruk avsedd materiells tekniska byggnad och beskaffenhet» åsyfta, likaledes enligt de kommitterades motivering,

sådana tekniska upplysningar angående vapen och fartyg av alla slag med vad därtill hör, telegraf- och telefon-, belysnings- och signaleringsapparater, hinder- och förbindelselinjer, ballongmateriell och dylikt, som eljest icke lätteligen stå en fiende till buds och vilkas undanhållande måste anses synnerligen angeläget. Ordet »kommunikationsleder» ersättes med »kommunikations- och förbindelseleder». För att bereda skydd åt handlingar angående sådana militära försök, vilkas hemlighållande är av större vikt, likställas »experiment» med »uppfinningar».

Enligt kommitterades förslag skulle bland de allmänna förutsättningarna för förbud mot dylika handlingars offentliggörande införas, jämte det att offentliggörandet kan medföra våda för rikets säkerhet, även att det samma uppenbart kan försvaga rikets försvarsförmåga. Detta förslag har nu upptagits, endast med den förändring att — för att vinna närmare överensstämmelse med uttryckssättet i 8 kap. 18 § strafflagen — orden »försvaga dess försvarsförmåga» utbyts mot »skada dess försvar».

Slutligen har i berörda stycke vidtagits den förändringen, att i avseende å grunderna för straffs bestämmande hänvisas till allmän lag, om det förfarande, som är i fråga, där är belagt med straff. En hemlig handling offentliggörande kan nämligen falla under allmänna straffbestämmelser, särskilt vissa stadganden i 8 kap. strafflagen, och det synes icke vara rimligt att, om ett dylikt brott begås genom trycket, låta en väsentligt lägre straffskala än i andra fall gälla. Det brott, som består i obehörigt utlämnande av en hemlig handling, skall enligt förslaget liksom enligt tryckfrihetsförordningens nuvarande lydelse alltid bestraffas efter allmän lag.

I fråga om § 3 10:o tryckfrihetsförordningen har jag att föreslå följande förändringar. I andra stycket torde före orden »ställning eller rörelser» böra insättas ordet »styrka». Det nya stycke, vars införande jag förut omnämnt, skall hava till ändamål att även för sådana fall, då de nyssberörda stadgandena i § 2 4:o tryckfrihetsförordningen eller bestämmelserna i andra stycket av § 3 10:o icke hava tillämpning, förhindra utgivande i tryck av sådana avbildningar och beskrivningar av rikets fästningsverk och övriga fasta försvarsanstalter, vilkas offentliggörande är ägnat att skada rikets försvar. Uttrycket »övriga fasta försvarsanstalter» avser härvid att utgöra en sammanfattning av vad som i § 2 4:o tryckfrihetsförordningen enligt dess föreslagna lydelse betecknas såsom »örlogsstationer och varv, militära positioner, minförsvar», det sistnämnda såvitt det är av fast natur. För straffbarhet torde, liksom enligt berörda stadgande i § 2 4:o tryckfrihetsförordningen och bestämmelserna i 8 kap. 18 § strafflagen, böra fordras, att det för utgivaren varit veterligt, att det offentliggjorda bort hemlighållas, en fordran som kan anses vara uppställd även

i kommittéförslaget, därigenom att enligt detsamma förutsättes, att offentliggörandet »uppenbart» är ägnat att försvaga rikets försvarsförmåga. Då en dylik förseelse alltid lär fylla betingelserna för straff enligt 8 kap. 18 § strafflagen, torde i avseende å straffets bestämmande allenast böra hänvisas till allmän lag.

Bland de år 1913 antagna bestämmelserna mot spioneri ingick även, att genom förändring i förordningen den 22 april 1881 om offentlighet vid underdomstolarna sådan domstol förklarades berättigad att vid handläggning av mål avlägsna åhörarna, om domstolen finner, att i händelse av rättegångens offentlighet något kan uppenbaras, som med hänsyn till rikets säkerhet bör hållas hemligt för främmande makt. I generalstabschefens förenämnda framställning erinrades därom, att betydelsen av offentlighetens uteslutande emellertid måste i viss mån förringas, om den i tryckfrihetsförordningen hävdade grundsatsen angående rättegångshandlingars allmänna tillgänglighet skulle vinna tillämpning i dylika mål. Därigenom kunde själva innebörden av någon hemlighet, vars skyddande åsyftades, bliva uppenbarad.

Det synes vara självfallet, att syftet med offentlighetens uteslutande vid rättsförhandlingen icke kan vinnas, utan att även protokollet över densamma undandrages allmänheten. Förekommer inför domstol något, som bör hemlighållas för främmande makt, är det, huru olämplig allmänhetens närvaro vid förhandlingen än må vara, ännu mera äventyrligt att låta utdrag av domstolens protokoll, där hemligheten exakt och fullständigt angivits, på begäran utlämnas till var och en samt därefter måhända till och med offentliggöras i tryck. Vad som sålunda blir tillgängligt för allmänheten kan i och för sig utgöra en betydelsefull försvarshemlighet; vid andra tillfällen kan det, även utan att så är fallet, vara fråga om något med hänsyn till främmande makt ömtåligt förhållande, vars lämpliga ordnande försvåras, särskilt om det blir föremål för behandling i tidningspressen. Uppenbarligen måste därför, såsom en konsekvens av nämnda bestämmelse om åhörarnas avlägsnande, sådan förändring vidtagas i tryckfrihetsförordningen, att jämväl rättens protokoll skall kunna i mån av behov skyddas mot offentliggörande.

Det synes emellertid icke vara behövt eller lämpligt att härvid stadga ovillkorligt förbud mot utlämnande av protokoll över sådan förhandling, som av berörda anledning hållits inom stängda dörrar. Tillräckligt skäl för allmänhetens avlägsnande föreligger, så snart det på grund av målets beskaffenhet finnes antagligt, att något skall förekomma, som bör hemlighållas för främmande makt. Det kan sedan visa sig, att detta

antagande icke förverkligats, och ofta nog torde väl åtminstone icke allt, som förekommit vid ett dylikt tillfälle, vara av hemlig natur. Någon anledning att förhindra offentliggörande av protokollen, i vad de avse de ofarliga delarna av rättegången, finnes icke. Tvärtom kan det även ur det allmännas synpunkt vara i hög grad önskvärt, att sådant offentliggörande äger rum. Spionmål och med dem jämförliga äro alltid föremål för stor uppmärksamhet, och överdrivna rykten om de förhållanden, som i dem föreligga, komma lätt i omlopp. Det kan då vara av vikt, att genom framläggande av handlingarna i saken, så långt detta låter sig göra, oriktiga föreställningar undanröjas och allmänhetens sinnen lugnas.

Med hänsyn därtill att vad som förekommer vid en dylik rättegång inom slutna dörrar måhända i allmänhet till stor del är av natur att utan våda kunna offentliggöras, kan det ifrågasättas, att protokollets utlämnande icke borde vara förbjudet annat än när och i den mån domstolen funne det behöfligt och meddelade föreskrift därom. Ett sådant sätt att ordna saken kan möjligen anses innebära den bästa tryggheten för, att hemlighållandet icke sträckes över gränserna för det nödvändiga, och därför finnas tilltalande. Vore det endast fråga om underrätterna, skulle man ock kunna åtnöjas med en bestämmelse av detta innehåll. Men tydligt är, att inskränkning i rätten till offentliggörande erfordras även i fråga om överrätterna, beträffande såväl protokollen som ännu mera parternas inlagor och andra handlingar i högre instans. I avseende å dessa handlingar skulle ett beslut om hemlighållande, som meddelades först under överrättens handläggning av målet, komma för sent. Handlingarna ingivas nämligen i hovrätt till aktuarien och, såvitt angår högsta domstolen, till justitierevisionen samt skulle där vara tillgängliga, intill dess domstolen företoge målet. Att dessförinnan, så snart någon handling inkommit, påkalla domstolens särskilda beslut, huruvida den skall hemlighållas, torde vara förenat med för mycken omgång. Det synes vara lämpligare att låta protokoll och andra handlingar i dylika mål utan vidare vara hemliga och bibehålla denna natur, till dess ett beslut i motsatt riktning meddelats. Den erforderliga bestämmelsen i ämnet torde alltså böra gå ut på att, då visst mål av förut angivna skäl vid underrätten handlagts inför stängda dörrar, härav skall följa att, i den mån ej undantag medgives, såväl det vid underrätten över den hemliga handläggningen hållna protokoll med därtill hörande handlingar som även överrätternas protokoll och handlingar i målet äro uteslutna från offentliggörande.

Rätt att besluta, huruvida protokoll eller handling i sådant mål må i sin helhet eller delvis utlämnas, synes böra i första rummet tillkomma vederbörande domstol. Vad domstolen skall hava att härvid pröva är, om

offentliggörande kan äga rum utan våda för rikets säkerhet. Det torde icke kunna fordras, att domstolen skall fullgöra denna prövning, innan, vid avslutande av målets handläggning inför domstolen, denna har full överblick över alla upplysta förhållandens betydelse var för sig och i sammanhang med varandra; dock bör det vara domstolen obetaget att, på framställning av någon intresserad eller möjligen av eget initiativ, tidigare medgiva utlämnande av protokoll eller handling, när domstolen finner det kunna ske utan betänklighet. Å andra sidan synes ifrågavarande prövning lämpligast verkställas i sammanhang med målets handläggning i övrigt, medan domstolen har i friskt minne allt, som förekommit i målet. Det torde därför böra åläggas domstol att sist vid dess slutliga handläggning av sådant mål utlåta sig, om och i vad mån protokoll eller handling i målet prövas vara av beskaffenhet att kunna utlämnas. Härvid synes man dock icke kunna stanna. Det kan framdeles för historiska forskningar eller i annat behjärtansvärt syfte, som utan våda kan tillgodoses, bliva av intresse för någon att taga del av ett spionmål. Även kan förekomma, att domstol förfarit alltför strängt vid sin prövning. Om ock domstolen, såsom givetvis i tvivelaktiga fall bör ske, sökt att erhålla upplysningar från sakkunniga militära eller andra myndigheter, kan det för domstolen vara svårt att bedöma, huruvida en handlingens offentliggörande innebär någon risk, och domstolen torde då komma att hålla sig på den säkra sidan genom att icke medgiva handlingens utlämnande. Möjligen visar det sig sedermera, att det allmännas intresse kräver en sådan handlingens offentliggörande eller att åtminstone icke finnes tillräcklig anledning att motsätta sig detsamma. På grund härav synes det vara lämpligt, att Konungen, som ju i allmänhet äger att bestämma över hemliga handlingar och som genom sin tillgång till all sakkunskap säkrast bedömer förhållandena, förklaras berättigad att låta utlämna jämväl de handlingar, om vilka nu är fråga. Föreskrift om utlämnandet bör givetvis, när detta finnes påkallat för det allmännas skull, meddelas utan någon från enskilt håll gjord framställning. Att Konungen medgiver en handlingens utlämnande i enskilt intresse, blir säkerligen mera sällsynt, åtminstone om ej någon längre tid förflutit från målets handläggning eller intresset är särskilt betydande. För vanliga fall torde alltså enligt förslaget domstolens prövning bliva avgörande, ehuru densamma formellt endast skall vara villkorlig och avse, huruvida protokoll eller handling kan utlämnas utan Konungens tillstånd. Särskilt med hänsyn till möjligheten att erhålla dylikt tillstånd lär det icke vara behöfligt medgiva, att en domstols i avseende å dess protokoll och handlingar meddelade beslut skall få överklagas hos högre domstol, och ett för enkelhets vinnande önskvärt förbud mot sådan klagan synes därför kunna stadgas.

Förbudet mot utlämnande af protokoll och andra handlingar i öfvermålda mål torde emellertid, oavsett möjligheten till undantag i särskilda fall, böra begränsas i vissa hänseenden. Sålunda synes det icke finnas anledning till att fordra ifrågavarande handlingars hemlighållande för all framtid, utan torde det vara tillräckligt, att de någon viss längre tid undantagas från offentliggörande. Denna tid synes, liksom beträffande statsrådsprotokollen och med dem jämnställda handlingar, lämpligen kunna bestämmas till femtio år, i förevarande fall räknade från det i målet meddelats slutligt beslut, vare sig detta innefattat ett utslag, varigenom målet slutligen avgjorts, eller målet eljest, på grund av talans nedläggande eller av annan anledning, genom beslutet avförts från vidare handläggning. Vidare lär det med vår nuvarande rättegångsordning icke kunna ifrågasättas att i avseende å dessa mål upphäva eller inskränka den part i allmänhet tillkommande rätten att erhålla utdrag av domstolarnas protokoll samt få del av motpartens inlagor och övriga handlingar i målet. Tydligt är dock, att partens rätt över utbekomna protokoll och handlingar icke sträcker sig längre än till att använda dem för rättegången. Yppar part för obehörig sådana i dem angivna förhållanden, vilkas uppenbarande för främmande makt kan skada rikets försvar och som han vet böra hållas hemliga, blir parten förfallen till ansvar enligt 8 kap. 18 § strafflagen, om ej något strängare lagrum är tillämpligt. Och skulle part offentliggöra dylik handling i tryck, utan att antingen domstol förklarar handlingen kunna utlämnas utan våda för rikets säkerhet eller Konungen givit parten särskilt tillstånd till handlingens utgivande i tryck, skall enligt förslaget ansvaret härför bestämmas efter samma grunder, som om offentliggörandet skett genom annan än part.

I avseende å straff för överträdande av det föreslagna förbudet torde skillnad böra göras mellan det fall, att handling obehörigen utlämnats, och det, att handling obehörigen utgivits i tryck. För det förra fallet synes, i överensstämmelse med avfattningen av de förut berörda stadgandena i § 2 4:o tryckfrihetsförordningen, någon särskild bestämmelse om ansvar ej böra meddelas. Frånvaron härav innebär, att straff skall bestämmas efter allmän lag, varvid företrädesvis kan bliva fråga om stadganden i 8 och 25 kap. strafflagen. Jämväl med hänsyn till bestämmande av ansvaret för obehörigt offentliggörande i tryck synes ledning böra hämtas från de tidigare stadgandena i tryckfrihetsförordningen, med den förändring av desamma jag i mitt yttrande rörande dem tillstyrkt. Såsom villkor för ansvar torde alltså böra fordras kännedom om handlingens hemliga natur, och torde i fråga om själva straffet böra stadgas, att utgivaren straffas efter allmän lag, om gärningen är i den med straff be-

lagd, men eljest med fängelse eller böter inom de i de äldre stadgandena angivna latituder. Härjämte bör skriftens konfiskerande föreskrivas.

Det erforderliga nya stycket i § 2 4:o tryckfrihetsförordningen torde lämpligen få sin plats närmast efter det nyss berörda stycke, som handlar om mobiliseringsplaner m. m.

Förutom de med spionerilagstiftningen sammanhängande förändringar i tryckfrihetsförordningen, för vilka jag nu redogjort, har i annat sammanhang en förändring i denna förordning visat sig behöfelig. Då chefen för finansdepartementet den 29 nästlidna maj inför Kungl. Maj:t föredrog det förslag till förordning om arvsskatt och skatt för gåva, om vars framläggande för riksdagen Kungl. Maj:t samma dag fattade beslut, framhöll nämnde departementschef, att i tryckfrihetsförordningen borde beredas motsvarighet till det i 41 § av förslaget meddelade stadgandet, att deklaration, som i den föreslagna förordningen avses, icke skall vara tillgänglig för andra än de ämbets- och tjänstemän, vilka i och för sin befattning böra erhålla del därav, samt för ämbetsmyndighet, till vilken densamma må enligt Konungens förordnande utlämnas för statistisk bearbetning. Den sålunda erforderliga bestämmelsen torde lämpligen införas i tryckfrihetsförordningen genom någon förändring av det i § 2 4:o förefintliga stycke, som handlar om skattskyldigas taxeringsuppgifter.

Det av förenämnda kommitterade avgivna betänkandet med förslag till tryckfrihetsordning torde böra i erforderligt antal exemplar tillställas konstitutionsutskottet samt på begäran tillhandahållas riksdagens ledamöter genom kamrarnas sekreterare.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter ifrågavarande förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o och § 3 10:o tryckfrihetsförordningen samt hemställde, att förslaget måtte föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning. I denna hemställan instämde statsrådets övriga ledamöter;

och täcktes, med bifall till densamma, Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Gunnar Fogelmarck.